

Οι αντίπαλοι

Αντάντ

Μεγάλη Βρετανία
Γαλλία
Ρωσία
Σερβία
Ιαπωνία (1914)
Ιταλία (1915)
Ρουμανία (1916)
Πορτογαλία (1916)
Ελλάδα (1917)
ΗΠΑ (1917)
Βραζιλία (1917)
Κίνα (1917) και άλλες

Κεντρικές Δυνάμεις

Γερμανία
Αυστροουγγαρία
Οθωμανική Αυτοκρατορία (1914)
Βουλγαρία (1916)

Το ανατολικό μέτωπο

Εδώ συγκρούστηκαν κυρίως η Γερμανία και η Αυστροουγγαρία με τη Ρωσία. Το καλοκαίρι του 1915 ο γερμανικός στρατός κατέλαβε πολλές περιοχές στη Ρωσία. Οι Ρώσοι στρατιώτες, που πολεμούσαν χωρίς τα κατάλληλα ρούχα και τρόφιμα, νικήθηκαν πολλές φορές από τους Γερμανούς, είχαν χαμηλό ηθικό και πολλοί λιποτάκτησαν. Στα τέλη του 1916 ο ρωσικός στρατός ήταν σχεδόν διαλυμένος.

Το δυτικό μέτωπο

Ήταν το κυριότερο μέτωπο στην Ευρώπη. Εδώ συγκρούστηκαν κυρίως η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία με τη Γερμανία. Ξεκινούσε από τη Βόρεια Θάλασσα και τελείωνε στην Ελβετία. Το μέτωπο αυτό δημιουργήθηκε μετά τις πρώτες συγκρούσεις (φθινόπωρο 1914). Για περισσότερο από τρία χρόνια έμεινε σταθερό, δηλαδή κανένας δε νικούσε τον άλλο. Ο πόλεμος εδώ έγινε κυρίως στα χαρακώματα.

Το νότιο μέτωπο

Υπήρχαν δύο μέτωπα, ένα στην **Ιταλία** και ένα στα **Βαλκάνια**. Η Ιταλία μπήκε στον πόλεμο το 1916 με την Αντάντ. Στα Βαλκάνια, η Αυστροουγγαρία επιτέθηκε στη Σερβία και το 1915 κατέλαβε την πρωτεύουσά της, το Βελιγράδι. Την ίδια χρονιά η Βουλγαρία συμμάχησε με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Η Αντάντ πίεζε την Ελλάδα να σταματήσει να είναι ουδέτερη. Τελικά, το 1916, η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου συμμάχησε με την Αντάντ, που άνοιξε νέο μέτωπο ενάντια στις Κεντρικές Δυνάμεις στη Μακεδονία.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914–1918)

Τα μέτωπα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία

Η Αντάντ, μετά την αποτυχημένη **εκστρατεία στην Καλλίπολη** (1915), εισέβαλε στη Μέση Ανατολή (1916). Τη βοήθησαν οι **Αραβες**, που εξεγέρθηκαν ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Από το 19ο αιώνα είχαν αναπτυχθεί αραβικά εθνικά κινήματα, τα οποία αργότερα θέλησαν να δημιουργήσουν ανεξάρτητα αραβικά κράτη στις περιοχές που κατείχαν οι Βρετανοί και οι Οθωμανοί. Οι Αραβες πίστευαν ότι, αν πήγαιναν με την Αντάντ, θα κέρδιζαν για ανταμοιβή την ανεξαρτησία τους. Την ίδια εποχή οι Βρετανοί υποσχέθηκαν και στο **εβραϊκό σιωνιστικό κίνημα** μια πατρίδα στην Παλαιστίνη. Μάχες έγιναν και στα σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τη Ρωσία. Οι Αρμένιοι που ζούσαν στην περιοχή βοήθησαν τους Ρώσους. Αυτό το γεγονός χρησιμοποιήσαν ως δικαιολογία οι Οθωμανοί για να εξοντώσουν τους Αρμένιους.

Για το σιωνισμό μιλάμε στη σ. 88.

Για τον εκτοπισμό και την εξόντωση των Αρμενίων μιλάμε στη σ. 154.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση

Τον Οκτώβριο του 1917 οι μπολσεβίκοι, χωρίς να βρουν σοβαρή αντίσταση, **παίρνουν την εξουσία**: το γεγονός αυτό ονομάζεται **Οκτωβριανή Επανάσταση**. Αμέσως αποφασίζουν να σταματήσουν τον πόλεμο με τη Γερμανία και το Μάρτιο του 1918 υπογράφουν τη **Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ**.

Παράλληλα οι μπολσεβίκοι παίρνουν τα πρώτα μέτρα:

Μοιράζουν στους ακτήμονες αγρότες τη γη των γαιοκτημόνων.

Κάνουν κρατικές τις βιομηχανίες και τις τράπεζες.

7.30

Στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου στη Ρωσία οι μπολσεβίκοι προσπάθησαν να τιμωρήσουν όσους αγρότες δεν πουλούσαν τη σοδειά τους στις τιμές που όριζε το κράτος, αλλά την έκρυβαν για τον εαυτό τους ή για να την πουλήσουν στη μαύρη αγορά.

Όμως οι οπαδοί του τσάρου (αριστοκράτες, γαιοκτήμονες και αξιωματικοί) κήρυξαν τον πόλεμο στο νέο καθεστώς, με **στρατιωτική βοήθεια** από πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Ο **εμφύλιος πόλεμος** (1918–1923) χειροτέρεψε την κατάσταση στη χώρα και στη διάρκειά του οι μπολσεβίκοι καταδίωξαν σκληρά όσους θεωρούσαν εχθρούς τους.

Στο ρωσικό εμφύλιο πόλεμο **νίκησαν οι μπολσεβίκοι**. Με το τέλος του είχε πια γίνει πραγματικότητα ένα νέο κράτος, η **Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ)**. Στο κράτος αυτό την εξουσία την είχε το κομμουνιστικό κόμμα. Η νέα εξουσία έκανε κρατική την οικονομία και πήρε ριζοσπαστικά μέτρα για την κοινωνία. Παράλληλα οι οπαδοί του παλιού καθεστώτος κυνηγήθηκαν και τα αντίπαλα κόμματα διαλύθηκαν. Μια νέα μυστική αστυνομία ανέλαβε να καταδιώκει τους εχθρούς του νέου κράτους.

7.31

Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ)

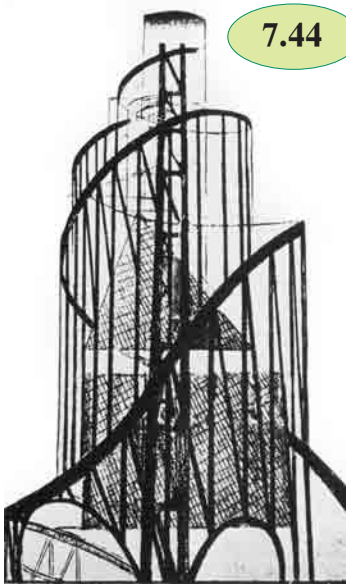
Τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα περίμεναν ότι οι μπολσεβίκοι θα έφερναν την **ισότητα**, την **ειρήνη** και την **ευημερία**. Πράγματι οι μπολσεβίκοι ηγέτες (ο Λένιν, ο Λέον Τρότσκι, ο Ιωσήφ Στάλιν, ο Γκριγκόρι Ζινόβιεφ κ.ά.) έκαναν **τεράστιες αλλαγές στη ρωσική κοινωνία**: κρατικοποίησαν τις τράπεζες και τη βιομηχανία, έδωσαν τη γη στους αγρότες, κατοχύρωσαν τα δικαιώματα των γυναικών. Η εκπαίδευση ήταν πια ανοιχτή σε όλους, και έγιναν σεβαστά τα δικαιώματα των εθνικών ομάδων που ζούσαν στη Ρωσία. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε το κράτος ονομάστηκε **Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών**.

7.39

«Ο άνδρας με το κεφάλι ανάποδα» (1919), πίνακας του σημαντικού Ρωσοεβραίου ζωγράφου Μαρκ Σαγκάλ (1887–1985). Την περίοδο 1917–1923 ο Σαγκάλ ανέλαβε δημόσια αξιώματα και ίδρυσε σχολή ζωγραφικής στο νέο σοβιετικό κράτος. Το 1923 όμως, όταν οι μπολσεβίκοι καταδίκασαν τους πειραματισμούς και τη μοντέρνα τέχνη, εγκατέλειψε τη Ρωσία και πήγε στο Παρίσι.

7.44

Μακέτα του Μνημείου στην Τρίτη Διεθνή που σχεδίασε στα 1919–1920 ο Ρώσος Βλαντίμιρ Τάτλιν (1885–1953), ένας από τους πιο σημαντικούς καλλιτέχνες της «ρωσικής πρωτοπορίας». Το κτίσμα, με ύψος γύρω στα 396 μέτρα, θα ήταν η πιο ψηλή κατασκευή στον κόσμο. Το μνημείο δε χτίστηκε ποτέ. Το σοβιετικό κράτος γρήγορα στράφηκε ενάντια στη μοντέρνα τέχνη της «ρωσικής πρωτοπορίας».

7.40

7.41

7.42

Τρεις αφίσες που σχεδίασε ο Ρώσος ζωγράφος, γλύπτης, φωτογράφος και γραφίστας Αλεξάντρ Ρόνττσενκο (1891–1956) για την Αγροτική Βιομηχανία Μόσχας στα 1923–1924. Η «ρωσική πρωτοπορία» υπηρέτησε με την τέχνη της την επανάσταση: οι καλλιτέχνες σχεδίαζαν αφίσες για την επαναστατική προπαγάνδα και βιομηχανικά αντικείμενα μαζικής κατανάλωσης.

Παράλληλα, όμως, άρχισαν να φαίνονται και οι **αρνητικές πλευρές** του νέου καθεστώτος. Οι μπολσεβίκοι, το μόνο κόμμα που υπήρχε πια, άρχισαν διώξεις ενάντια σε όσους έκαναν αντιπολίτευση. Οι διώξεις αυτές έγιναν πιο έντονες μετά το θάνατο του Λένιν (1924). Η Οκτωβριανή Επανάσταση επηρέασε ολόκληρο τον κόσμο. Μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη ξέσπασαν επαναστατικά κινήματα, αλλά η επανάσταση δεν μπόρεσε να επεκταθεί έξω από την ΕΣΣΔ. Το 1919 ιδρύθηκε η **Τρίτη Διεθνής ή Κομμουνιστική Διεθνής**, στην οποία συμμετείχαν κομμουνιστικά κόμματα από διάφορες χώρες. Η Διεθνής είχε στόχο να προστατέψει την Οκτωβριανή Επανάσταση και να τη διαδώσει και αλλού.

Ο Λένιν λίγο πριν από το θάνατό του το 1923. Φαίνεται καθαρά πόσο τον έχει επηρεάσει η αρρώστια. Η φωτογραφία αυτή ήταν απαγορευμένη στην ΕΣΣΔ.

7.43

Γ. Μετά το τέλος του «Μεγάλου Πολέμου»

Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πολλά ευρωπαϊκά κράτη αντιμετωπίζουν **εξεγέρσεις** και **ταραχές**. Όμως η σοσιαλιστική επανάσταση επικράτησε μόνο στη Ρωσία. Με τις συμφωνίες της ειρήνης ξανασχεδιάστηκε ο χάρτης της Ευρώπης και δημιουργήθηκαν πολλά νέα εθνικά κράτη. Οι νικητές επιβάλλαν πολύ βαριές αποζημιώσεις στους νικημένους. Πήραν μέτρα για να προστατευτούν οι μειονότητες στα νέα κράτη και ίδρυσαν την **Κοινωνία των Εθνών**. Αποστολή της ήταν να εμποδίσει έναν άλλο πόλεμο στο μέλλον. Οι κοινωνικές συνέπειες του πολέμου ήταν τεράστιες: ανεργία, κοινωνική δυσανεμία, προσφυγιά, απογοήτευση, αλλά και φόβος του κομμουνισμού και οργή για τις προσδοκίες που δεν έγιναν πραγματικότητα.

7.45

Η βρετανική εφημερίδα Ντέιλι Μίρρορ στο φύλλο της με ημερομηνία 12 Νοεμβρίου 1918 αναγγέλλει τη λήξη του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

7.46

Εικόνα από το δυτικό μέτωπο στην περιοχή του Βελγίου το 1918.

Αμέσως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη βρέθηκαν σε μεγάλη κρίση. Η κρίση αυτή είχε σχέση με τον πόλεμο, αλλά και με την Οκτωβριανή Επανάσταση. Όλες οι χώρες που πήραν μέρος στον πόλεμο είχαν εξαντληθεί οικονομικά και αντιμετώπιζαν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα. Στη Γερμανία και στην Αυστροουγγαρία, που νικήθηκαν, υπήρχε μεγάλη πολιτική αστάθεια, αλλά και εθνική ταπείνωση. Σε πολλές χώρες (Βουλγαρία, Γερμανία, Φιλανδία, Ουγγαρία, Ιταλία) ξέσπασαν απεργίες, εξεγέρσεις και ταραχές που συγκλόνισαν απ' άκρη σ' άκρη ολόκληρη την Ευρώπη. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες **τα σοσιαλιστικά κόμματα διασπάστηκαν** και δημιουργήθηκαν κομμουνιστικά κόμματα. Τα κόμματα αυτά επιδίωκαν μια επανάσταση σαν εκείνη που έγινε στη Ρωσία. Όμως τελικά αποτύχανε. Στη Γερμανία, στην Ουγγαρία, στη Γαλλία, στην Ιταλία και στην Ισπανία, οι συνδικαλιστές ηγέτες και τα στελέχη των κομμουνιστικών κομμάτων διώκονταν και φυλακίζονταν, και οι απεργίες διαλύονταν.

Για τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του 19ου αιώνα μιλήσαμε στη σ. 101.

Το Συνέδριο της Ειρήνης

Μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου οι νικητές μαζεύτηκαν στο Παρίσι για να συζητήσουν για την τύχη της Ευρώπης. Στο **Συνέδριο της Ειρήνης** επικράτησε η άποψη ότι στις συζητήσεις δεν έπρεπε να πάρουν μέρος οι νικημένοι ούτε όμως και η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, την οποία δεν αναγνώριζαν τα περισσότερα κράτη. Γρήγορα έγινε φανερό ότι η κάθε πλευρά είχε διαφορετικές απόψεις για το τι έπρεπε να γίνει. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ παρουσίασε ένα **σχέδιο** για το πώς έπρεπε να οργανωθεί η Ευρώπη. Ανάμεσα στα άλλα πρότεινε να δημιουργήσουν όλα τα κράτη μαζί ένα διεθνή οργανισμό, που θα έλυνε τις διαφορές ανάμεσά τους με τη διπλωματία. Παρόλο που συμφώνησαν, οι χώρες που συμμετείχαν στο Συνέδριο ενδιαφέρονταν περισσότερο να πετύχουν τους εθνικούς τους στόχους.

Έπειτα από συζητήσεις που κράτησαν πολλούς μήνες, υπογράφηκαν μια σειρά από συνθήκες που διαμόρφωσαν ένα νέο χάρτη στην Ευρώπη.

Για τις θέσεις της Ελλάδας στις συνομιλίες αυτές θα μιλήσουμε στη σ. 155.

7.47

Η Ευρώπη μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Για τους νικητές η **μόνη υπεύθυνη** για το ξέσπασμα του πολέμου ήταν η Γερμανία. Με τη **Συνθήκη των Βερσαλλιών** η Γερμανία αναγκάστηκε:

- ▶ να δώσει πολλά εδάφη της στη Γαλλία και σε άλλα γειτονικά της κράτη,
- ▶ να μειώσει πάρα πολύ το στρατό της,
- ▶ να πληρώσει στους νικητές πολύ μεγάλα ποσά για αποζημίωση.

Με άλλες συμφωνίες δημιουργήθηκαν νέα κράτη στην κεντρική, στην ανατολική και στη νότια Ευρώπη, και με τη **Συνθήκη των Σεβρών** η Οθωμανική Αυτοκρατορία έχασε πολλά από τα εδάφη της στη Μέση Ανατολή και στη Μικρά Ασία.

Για τη Συνθήκη των Σεβρών μιλάμε στη σ. 157.